

LEDARE

Ledare: Vassare forskning genom att härma USA

PUBLICERAD 2004-09-02

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

Skaffa nyhetsbrev

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

På åtminstone ett område uppfattas Amerika alltjämt som ett föredöme för Europa: forskningen.

Den nyss genomförda Euroscience-konferensen i Stockholm var ett gott exempel på lyckad plagiering. Förebilden är AAAS (American Association for the advancement of science), som samlar forskare, beslutsfattare, medier, lärare och intresserad allmänhet kring begriplig och spännande orientering om forskningens frontlinjer. AAAS har 13 000 medlemmar i Europa (!) och dess årliga konferenser drar inte minst europeiska vetenskapsjournalister.

När Europa nu startat en motsvarighet, inklusive program för att hjälpa och stimulera lärare att undervisa om vetenskap, är det en viktig händelse. Inte minst visar det självinsikt i Europa. Vi behöver en ny kraft och arena för att hävda vetenskapens ställning och sprida dess fascination.

USA har dragit ifrån Europa inom särskilt livsvetenskaperna de senaste tio åren. Bakom ligger några avgörande faktorer:

1. Mer pengar till forskning. Medan USA har fördubblat pengarna till forskning och utveckling sedan 1995, är nivån ungefär oförändrad för EU-länderna.

2. Konkurrens för den bästa forskningen. De stora anslagen till biomedicinsk forskning fördelas, via National institutes of health, enbart efter kriteriet "excellens", sådan den bedöms av vetenskapssamhället. I Europa pågår vad som på Euroscience-konferensen kallades "balkanisering". Varje enskilt land har sina egna nationella anslag, utom konkurrens från forskare i andra delar av Europa. Anslagen på europeisk nivå är små och mer inriktade på tillämpningar än grundforskning. De prövas av byråkrater, som fäster särskild vikt vid ländersammansättningen av forskarna.

3. De bästa talangerna välkomnas. Uppåt hälften av avhandlingarna i naturvetenskap på amerikanska universitet skrivs av utländska ungdomar som har inbjudits att forska där. USA och EU-området utbildar ungefär lika många forskare. Men av dem som utbildats i Europa har cirka 400 000 valt att förlägga sin forskning till USA, för att de där får bättre förutsättningar och finner mer stimulerande miljöer. Bara en av tio planerar att

återvända. Också när det gäller att ta emot talanger från länder som Kina och Indien samt före detta Öst- och Centraleuropa har USA varit välkomnande, medan europeiska länder - även Sverige - tvärtom satt upp spärrar.

4. Många olika finansieringskällor. I USA får framgångsrika entreprenörer bli rika, men de förväntas i gengäld återföra en stor del av sina förmögenheter till allmännyttiga ändamål, som forskning. Bill Gates-fonden är nu största finansiär av forskning kring vaccin mot virussjukdomar i Afrika.

5. Gott klimat för företagsinvesteringar i forskning och innovationer. Enligt en studie av McKinsey 2001 sker 72 procent av världens venture capital-investeringar på läkemedels- och bioteknikområdet i USA. Dominansen beror delvis på att Europa har reglerat bort sin marknad för nya läkemedel. Johnson & Johnsons Europachef visade på Euroscience att av nya läkemedel som lanserades under perioden 1998-2002 såldes 70 procent i USA, 18 procent i Europa - trots att Europa har en större befolkning. Europa var så sent som för tio år sedan den ledande regionen för utveckling av nya läkemedel. Den rollen har nu övertagits av USA.

Uppgiften för Europa är mycket tydlig. Den har också formulerats på europeisk nivå:

* Öka FoU-andelen av BNP från dagens 1,9 procent till 3 procent.

* Skapa ett gynnsammare klimat i Europa för den framtidsinriktade bioteknikindustrin och för läkemedelsutveckling. EU-kommissionen har antagit ett utmärkt program för detta, riktat till medlemsländerna.

* Skapa en oberoende forskningsfinansiering på europeisk nivå, med vetenskaplig excellens som enda bedömningskriterium, prövat av grupper av ledande forskare. Detta skulle också bidra till den kritiska massa som USA har men som Europa, med dess balkanisering, oftast saknar.

Tanken på ett Europeiskt forskningsråd (European research council, ERC) har inte minst drivits av Sverige, med en stor insats av professor Dan Brändström från Riksbankens Jubileumsfond. Den har på oväntat kort tid fått genomslag. EU-kommissionen står helt bakom, liksom nu också stora EU-länder som Tyskland, Frankrike och Storbritannien.

Om allt går väl kan ERC vara upprättat och ge de första anslagen 2007. Detta förutsätter sambeslut av ministerrådet och EU-parlamentet under 2005-2006. Men det gäller också att anslagen blir tillräckligt stora för att göra skillnad. EU-kommissionens företrädare talade på Stockholmskonferensen om en halv till en miljard euro per år. Mångdubbelt mer behövs. NIH i USA har motsvarande cirka 25 miljarder euro per år, enbart för livsvetenskaperna. Om ERC skulle få en miljard för alla vetenskapsområden - även samhällsvetenskap och humaniora - blir det nya organet ännu ett i raden av symboler utan verklig betydelse.

Det finns gott om jordbrukspengar att ta av.

TEXT

Hans Bergström

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt